

STUDIE

PROŽITEK V MUZEU. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRO PRÁCI
S EMOCEMI V HISTORICKY ZAMĚŘENÝCH EXPOZICÍCH

Jitka Pešková – Lucie Jagošová

Experience in the Museum. Theoretical Basis for Working with Emotions in Historically - Focused Exhibitions

Abstract: The article focuses on reflecting on the experience in the museum setting through the prism of museum pedagogy, taking into account permanent historically - focused museum exhibitions, which constitute the dominant thematic profile in a wide range of local museum exhibitions. It aims to formulate the theoretical basis for presenting and working with exhibits, without overlooking the emotional and social aspects, in addition to supporting the development of cognitive and sensorimotor thinking and learning. Attitudes towards visitors and considering their experiences and emotions during a museum visit have changed, as have the approaches of museums to how they conceive their own presentation concepts and resources in the most appropriate (didactic) way, and how they convey the potential of collection items and their informative value to visitors in acceptable forms. These aspects are illustrated in the article by specific examples from museums and their permanent historically - focused exhibitions.

Keywords: museum pedagogy – museum education – emotions – experience – historically oriented exhibitions – interpretation – multisensory learning

Contact: Mgr. Bc. Jitka Pešková, Autorizované tréninkové centrum pro vzdělávání a rozvoj, z. ú., jitka.peskova@a-t-c.cz;
Mgr. Lucie Jagošová, DiS., Ph.D., Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie,
jagosova@phil.muni.cz

Muzea 21. století se stávají institucemi, které by měly aktivně vstupovat do společenského dialogu a nabízet prostor pro osobní prožitek. V mnoha muzeích se tak již děje. Tento trend se významně projevuje v oblasti muzejní pedagogiky, kde vedle tradičního vzdělávacího procesu se stále více klade důraz na emocionální či smyslovou stránku cílových skupin návštěvníků.

Článek se soustředí na historicky zaměřené expozice, které tvoří páteř nabídky většiny regionálních muzeí. Teoretické přístupy mohou podpořit práci s emocemi v expozicích v muzeích tohoto typu. Zaměříme se na otázku, jak lze emocionální složku zapojit do muzejní prezentace a jaké metody a nástroje muzejní pedagogiky mohou být podpůrné.

Emoce chápeme jako základní aspekty lidského chování, které mají vliv na učení a rozvoj vzpomínek. Jsou

ovlivňovány sociálními faktory a mohou napomáhat utváření vazeb, které jsou velmi důležité pro kulturní instituce a jejich aktivity v oblasti rozvoje publika. V minulosti se muzejní zkušenosti příliš soustředily na transmisí znalostí, založenou na intelektu a logice. Výzkumy ale ukazují, že právě emoce jsou klíčem k zapojení návštěvníků a dopady působení emocí výrazně ovlivňují prožitky a efekty snahy o uspokojování individuálních potřeb návštěvníků i navázání účinných vazeb s místními komunitami. Práce s emocemi představuje pro muzejní a další kulturní instituce výzvu při vytváření výstav a rozvoji jejich edukačního působení včetně konkrétních programů a aktivit zaměřených na publikum.¹

Emocionální reakce hrají zásadní roli v procesu učení a zapamatování si předkládaného tématu. Muzejní prezentace, která dokáže vyvolat emocionální odezvu,

1 Lucie JAGOŠOVÁ, Emotions in museum education. Potential for the development of a relationship to cultural and historical heritage, *Museologica Brunensia*, 2020, roč. 9, č. 2, s. 15.

Obr. 1. Muzeum obětí komunismu v Bukurešti (Zdroj: web muzea)

je vnímána jako účinnější, zapamatovatelnější a měla by být zohledňována v každé expozici, která chce funkčně promlouvat k návštěvníkům.

Vývoj přístupů k emocím v muzeích

V historii byla muzea vnímána jako autoritativní instituce, které prezentují objektivní poznání. Důraz byl kladen na kognitivní doménu a fakta, zatímco emoce byly považovány za subjektivní a „neseriózní“. Tento pohled byl zpochybněn s nástupem tzv. nové muzeologie,² která vnímá muzeum jako sociální konstrukt, kde je kladen důraz na vztah mezi institucí a návštěvníky.

Proměna muzeí v posledních dekáдах 20. století byla spojena s výrazným posunem v přístupu k prezentaci sbírkových předmětů a s tím spojeného nového přístupu k návštěvníkům a jejich vzdělávání v muzejním prostředí.³ Tradiční model muzeí jako míst jednostranného přenosu informací ustoupil přístupům, které kladou důraz na aktivní zapojení samotných návštěvníků. Tento posun je teoreticky ukotven v konstruktivistickém paradigmatu.

Termín „konstruktivistické muzeum“ poprvé systematicky rozpracoval George E. Hein,⁴ který na základě pedagogických teorií identifikoval muzea jako prostředí, v nichž lze podporovat aktivní a smysluplné učení. Konstruktivistické muzeum se vymezuje jako instituce, která:

- uznává návštěvníka jako aktivního tvůrce významu;
- podporuje interakci mezi návštěvníky a exponáty;
- reflektuje různost interpretačních rámců a kulturních pozic návštěvníků;
- stimuluje otázky, dialog a kritické myšlení namísto předávání „hotových“ pravd.

Tento přístup se, jak uvádí Eilean Hooper-Greenhill, opírá také o teorii sociálního konstruktivismu, podle níž se významy vytvářejí v rámci společenské komunikace a nejsou univerzálně dané.⁵ Konstruktivistické muzeum se vyznačuje několika klíčovými znaky, které ovlivňují nejen způsob prezentace sbírkových předmětů, ale i kurátorské a edukační strategie. Mezi ty nejdůležitější patří:

1. Participace návštěvníka

V centru pozornosti konstruktivistických muzeí stojí návštěvník jako aktivní příjemce. Muzejní expozice, výstavy a doprovodné programy nejsou chápány jako jednostranné předávání faktických informací, ale jejich cílem je, aby podporovaly interaktivní a interpretativní procesy, které zapojují návštěvníkovu osobní zkušenost, vědomosti nebo hodnoty. Tento přístup vychází z pedagogických teorií Jeana Piageta a Lva Vygotského, podle nichž dochází k učení skrze aktivní konstrukci poznatků v sociálním kontextu.⁶

2. Interaktivita a multisenzoriální přístup

Konstruktivistické muzeum klade důraz na aktivní zapojení smyslů a těla jako klíčových nástrojů poznání. Multisenzoriální expozice nabízejí interaktivní prvky, taktilní modely, zvukové instalace, videa, rozšířenou realitu (AR) a další digitální nástroje, které podporují hlubší pochopení a zapamatování si předkládaného obsahu. Tímto způsobem je zohledněna různorodost učebních stylů, a muzeum se stává dostupnějším pro široké spektrum návštěvníků včetně dětí, osob se zrakovým či sluchovým postižením.⁷

3. Reflexivita a otevřenost výkladu

V konstruktivistickém pojetí je muzeum místem, kde se výklad nevydává za jedinou správnou interpretaci, ale kde se problematizuje autorita instituce a umožňuje se existence vícehlasého narativu. Kurátoři cíleně zařazují alternativní pohledy, osobní svědectví, interpretace z perspektivy menšin nebo komunit, které byly historicky opomíjeny. Výsledkem je prezentace, která podporuje kritické myšlení a reflexi návštěvníků. Ti jsou díky tomuto přístupu vybízeni nejen k porozumění, ale i k otázkám, nesouhlasu a reinterpretaci.⁸

4. Vztah k místní komunitě a identitě

Konstruktivistické muzeum chápe samo sebe jako součást společenské infrastruktury a aktivního partnera v procesu posilování lokální identity a soudržnosti. Skrze komunitní projekty, veřejné debaty, spolupráci se školami, sběr orální historie a participativní výstavy

2 Eilean HOOPER-GREENHILL, *Museums and the Interpretation of Visual Culture*, London: Routledge 2000.

3 Srov. Julia BAIER, *Exhibiting Feelings: Emotions in the History Museum*. Online. In: *Off Campus: Seggau School of Thought 8*. Graz: University of Graz, 2023, s. 41–55. Dostupný z: <https://unipub.uni-graz.at/download/pdf/8486261.pdf>. DOI: 10.25364/25.8:2022.4. [cit. 2025-05-21].

4 George E. HEIN, *Learning in the Museum*, London: Routledge 1998.

5 Eilean HOOPER-GREENHILL, *Museums and the Interpretation of Visual Culture*, London: Routledge 2000.

6 George E. HEIN, *Learning in the Museum*, London: Routledge 1998.

7 John H. FALK – Lynn D. DIERKING, *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, Walnut Creek: Alta Mira Press 2000.

8 Eilean HOOPER-GREENHILL, *Museums and the Interpretation of Visual Culture*, London: Routledge 2000.

muzeum umožňuje potenciálním stálým návštěvníkům, aby se stali spoluvůrci obsahu a spolujatelé kulturní paměti. Tento model naplňuje roli „muzea jako fóra“ – místa, kde se společnost může reflektovat, vyjednávat svou identitu a sdílet různé pohledy na minulost i současnost.⁹

Z lokálních autorů o konstruktivistických principech učení aplikovaných na edukaci v prostředí muzeí publikovaly v posledních deseti letech, kdy tento koncept silněji proniká také do české muzejní praxe, např. Monika Mikulášková, Veronika Kolaříková nebo Monika Kudelová.¹⁰

Po „edukačním obratu“ muzeí, skloňovaném zejména v poslední třetině 20. století, se v prvních dekádách 21. století začíná hovořit o „emocionálním obratu“ v muzejnictví. Emocionální obrat muzeí je argumentován současnými celospolečenskými otázkami a globálními krizemi (humanitární, zdravotní, environmentální, rasové či v oblasti sociální spravedlnosti), které směřují muzea k tomu, aby se ve zvýšené míře zabývala různorodými tématy a situacemi, jež vyvolávají řadu emocionálních reakcí, od úzkosti, strachu, zoufalství a nostalgie až po naději. O muzeích se také častěji mluví jako o místech sociálního aktivismu anebo propagace sociálních změn (tedy už nikoli „pouze“ jako o místech reprezentace). Muzea a jejich pracovníci (zejména kurátoři a muzejní pedagogové) se tak stále častěji ocitají v situacích, v nichž se očekává jejich schopnost pomáhat návštěvníkům orientovat se v emocionální nestálosti a nejistotě, spojované se současností.

Vzhledem k narůstajícím iniciativám v aktivizaci emocí návštěvníků se začíná tato problematika, byť teprve relativně krátce, postupně propisovat také do muzeologického výzkumu. Jak shrnuje Marzia Varutti, za přelomové výzkumy emocí v muzeích můžeme považovat např. „pedagogiku pocitů“, výzkumy, jak úcta ovlivňuje paměť, anebo zkoumání reakcí návštěvníků na traumatická témata a „těžké dědictví“ (difficult heri-

tage). Současně naznačuje budoucí směřování výzkumu v této oblasti, který by neměl opomíjet a rozkrývat emoce, které prožívají muzejní pracovníci na různých odborných postech, a jak jejich emoce souvisejí s emocemi návštěvníků či jak se na nich podílejí.¹¹

Jak pracovat s emocemi v muzeu

Emoce hrají v procesu vzdělávání zásadní roli. Ovlivňují vnitřní motivaci, pozornost, paměť, ale také vztahy mezi samotnými účastníky.¹² Jak již bylo zmíněno, v dějinách pedagogického myšlení byly emoce často chápány jako rušivý element. Tento přístup přetrvával až do poloviny 20. století, kdy se v pedagogice i psychologii začaly prosazovat celostní teorie člověka a učení. Klíčovým bodem obratu bylo rozpoznání, že emoce nejsou pouze subjektivními prožitky, ale mají kognitivní i sociální funkce.¹³ Moderní výzkumy ukazují, že pozitivní emoce zvyšují motivaci, kreativitu a paměťový výkon, zatímco negativní emoce – jako strach, stud nebo úzkost – mohou proces učení významně narušit.¹⁴

Jedním z nejvýznamnějších teoretických rámců pro práci s emocemi je koncept **emoční inteligence**, který zdůrazňuje schopnost vnímat, vyhodnocovat a regulovat vlastní i cizí emoce.¹⁵ Emoční inteligence není vrozená schopnost, ale dovednost, kterou lze systematicky rozvíjet, a k tomu jsou muzejní expozice ideálním prostředím. Další oporu poskytuje **afektivní taxonomie cílů učení** Davida Krathwohla, která doplňuje Bloomovu kognitivní taxonomii a klade důraz na rozvoj postojů, hodnot a emocionálního zapojení žáků.¹⁶ Podle této taxonomie lze vzdělávací cíle formulovat nejen v rovině vědomostí, ale i na základě ochoty reagovat, identifikace s hodnotou a její integrace do životního postoje.

Nezanedbatelnou roli hraje rovněž **teorie self-determinace** Edwarda Deciho a Richarda Ryana, která staví na předpokladu, že vnitřní motivace vzniká tehdy, jsou-li naplněny tři psychologické potřeby: autonomie,

9 John H. FALK – Lynn D. DIERKING, *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, Walnut Creek: AltaMira Press 2000.

10 Viz Monika MIKULÁŠKOVÁ, Proměny konstruktivismu v muzejní pedagogice George E. Heina, *Museologica Brunensia*, 2017, roč. 6, č. 1, s. 41–47; Veronika KOLAŘÍKOVÁ, Konstruktivistické teorie učení a jejich využití v edukační realitě muzea, *Pedagogická orientace*, 2018, roč. 28, č. 3, s. 496–540; Monika KUDELOVÁ, Konstruktivistické přístupy v německé muzejní edukaci na příkladu dvou tzv. Nových průmyslových muzeí, *Museologica Brunensia*, 2020, roč. 9, č. 2, s. 24–38.

11 Marzia VARUTTI, The ‘emotional turn’ in museum practice, Online. In: *ICOM Voices*. September 14, 2022. Dostupný z: <https://icom.museum/en/news/the-emotional-turn-in-museum-practice/>, [cit. 2025-05-21]. Z nejnovějších výzkumů v této oblasti můžeme zmínit např. Geraldine KENDALL ADAMS, Emotional demands of some types of museum work are ‘growing in intensity’: Research explores how UK museum professionals articulate, experience and utilise emotions. Online. *Museums Journal*, 14 February 2025. Dostupný z: <https://www.museumsassociation.org/museums-journal/news/2025/02/emotional-demands-of-some-types-of-museum-work-are-growing-in-intensity/#>. [cit. 2025-05-21].

12 Podrobněji k vymezení emocí a zasazení do prostředí muzeí viz Paolo MAZZANTI. Emotions inside/out museums. In: Paolo MAZZANTI – Margherita SANI (eds.), *Emotions and learning in museums: A NEMO Report by LEM – The Learning Museum Working Group*. Online. Berlin: NEMO – The Network of Museum Organizations, Deutscher Museumsbund e.V., 2021, s. 6–11. Dostupný z: https://www.ne-mo.org/fileadmin/Dateien/public/Publications/NEMO_Emotions_and_Learning_in_Museums_WG-LEM_02.2021.pdf. [cit. 2025-05-21].

13 Martin DÖRING, *Emotionspädagogik*, Stuttgart: Kohlhammer 2003.

14 Mary Helen IMMORDINO-YANG, *Emotions, Learning, and the Brain*, New York: W.W. Norton 2015.

15 Daniel GOLEMAN, *Emoční inteligence*, Praha: Columbus 1997.

16 David R. KRATHWOHL, A Revision of Bloom’s Taxonomy: An Overview. *Theory into Practice*, Volume 41, No. 4, Autumn 2002, s. 212–218.

kompetence a vztahovost.¹⁷ Emoce jsou v tomto rámci chápány jako indikátor uspokojení těchto potřeb.

Práce s emocemi nejen v edukačním procesu zahrnuje celou škálu přístupů – od cíleného rozvíjení emočních dovedností až po vytváření bezpečného a podpůrného prostředí. Mezi základní metody, které se dají velmi dobře implementovat do muzejního prostředí,¹⁸ patří:

- **Práce s příběhem a narativem** – příběhy vyvolávají emocionální odezvu a napomáhají hlubšímu porozumění. Využití autobiografických textů, dramatické výchovy nebo historických příběhů podporuje nejen empatii,¹⁹ ale i aktivní zapojení žáků.
- **Učení skrze zážitek** – staví na principu prožitku jako klíčového prvku. Umožňuje hlubší fixaci poznatků a rozvoj sociálních a emočních kompetencí.²⁰
- **Práce se sbírkovým předmětem a jeho aurou** – autentický muzejní předmět nese specifickou „auru“, tedy jedinečnou atmosféru a historickou stopu, která v návštěvníkovi vyvolává emocionální reakci. Tato aura, jak ji popsal Walter Benjamin, představuje jedinečnost výskytu daného předmětu na místě, kde se právě nachází.²¹ Kontakt s originálním objektem může vyvolat respekt, úctu nebo zvědavost a přispívá k intenzivnějšímu prožitku a hlubšímu vztahu k tématu.²²

Návštěvníkův **prožitek** v muzeu je úzce spojen s osobností návštěvníka, jeho kulturní kompetencí²³ a vnitřními i vnějšími okolnostmi, které se s návštěvou muzea pojí (např. motivace, osobní preference a jejich proměny v průběhu života, očekávaný přínos, klima

a atmosféra, panující v muzejní instituci atp.), stejně jako společensko-kulturní kontext.²⁴ Linda Wasmer Andrews, s odvoláním na výzkum Smithsonian Institution, charakterizuje čtyři typy prožitků, které návštěvník muzea vnímá jako nejvíce sebeuspokojující, a to s ohledem na různorodost muzeí a jejich obsahového zaměření, i z hlediska návštěvníky očekávaných zážitků v těchto muzeích:

- **objektové prožitky** – umožňující pozorování unikátních, hodnotných nebo esteticky cenných věcí;
- **kognitivní prožitky** – ovlivňující získávání znalostí nebo prohlubování porozumění;
- **introspektivní prožitky** – ovlivňující představivost v čase a prostoru nebo porozumění smyslu událostí;
- **sociální prožitky** – ovlivňující interakci s druhými nebo sledování procesu učení u dětí.

Většina muzeí nabízí kombinaci části nebo všech čtyř těchto typů.²⁵ Někteří autoři se věnují podrobnější typologii prožitků, např. Neil a Philip Kotlerovi specifikují rekreační, společenské, vzdělávací, estetické (vizuální a smyslové), oslavné a okouzlující prožitky v muzeu. Ty popisují John Falk a Lynn Dierking jako výsledek interakce tří kontextů – osobního (návštěvníkova), sociálního (v interakci s okolím) a fyzického (muzeum). Ladislav Kesner však současně už před dvěma dekadami upozorňoval na nadužívání pojmu prožitek ve spojitosti s muzeem ve smyslu nejrůznějších interaktivních, adrenalinových, autentických a aktivitu vyžadujících činností, na úkor „obyčejného“ vidění a prohlížení.

-
- 17 Edward L. DECI – Richard M. RYAN, Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health, *Canadian Psychology*, 2008, roč. 49, č. 3, s. 182–185.
- 18 Jacqueline LANGHOLTZ, “SEL Skybridges”: Museums as Partners in Social and Emotional Learning. Online. *CASEL*, 2024. Dostupné z: <https://casel.org/blog/sel-skybridges-museums-as-partners-in-social-and-emotional-learning/>. [cit. 2025-05-21].
- 19 Srov. Andrea JONES, We Need More Than Empathy: A Call for Social-Emotional Learning in Museums. Online. *Peak Experience Lab*, 2019. Dostupné z: <https://www.peakexperiencelab.com/blog/2019/7/8/we-need-more-than-empathy-a-call-for-social-emotional-learning-in-museums>. [cit. 2025-05-21].
- 20 Srov. Sara KARN, Walking in their footsteps: Historical empathy and experiential learning on battlefield study tours. Online. *Historical Encounters*, 2024, roč. 11, č. 1, s. 30–42. Dostupný z: <https://www.hej-hermes.net/11-1/11.103>. [cit. 2025-05-21].
- 21 Walter BENJAMIN, *Dílo v době své technické reprodukovatelnosti*, Praha: OIKOYMENH, 2005. Srov. Kiril VASSILEV, The Aura of the Object and the Work of Art: A Critical Analysis of Walter Benjamin’s Theory in the Context of Contemporary Art and Culture. Online. *Arts*, 2023, roč. 12, č. 2, s. 59. Dostupný z: <https://www.mdpi.com/2076-0752/12/2/59>. [cit. 2025-05-21].
- 22 K celé problematice podrobněji, včetně praktických příkladů, viz Paolo MAZZANTI – Margherita SANI (eds.), *Emotions and learning in museums: A NEMO Report by LEM – The Learning Museum Working Group*. Online. Berlin: NEMO – The Network of Museum Organizations, Deutscher Museumsbund e.V. 2021, s. 74–77. Dostupný z: https://www.ne-mo.org/fileadmin/Dateien/public/Publications/NEMO_Emotions_and_Learning_in_Museums_WG-LEM_02.2021.pdf. [cit. 2025-05-21].
- 23 Kulturní kompetenci můžeme chápat jako orientaci v kultuře dané společnosti, schopnost rozumět kulturní a umělecké rozmanitosti ve společnosti, a také schopnost vyjadřovat se uměleckými prostředky. Tato kompetence dlouhodobě chyběla mezi klíčovými kompetencemi v kurikulárních dokumentech formálního vzdělávání – rámcových vzdělávacích programech. K problematice např. Marie FULKOVÁ – Magdalena NOVOTNÁ, Kulturní kompetence: uvědomit si vlastní kulturu a umět se vyjádřit. Online. In: *Sborník ČAPV*, 2024, s. 194–198. Dostupný z: https://capv.cz/wp-content/uploads/2024/08/CAPV_Sbornik-2024-4-6.pdf. [cit. 2025-05-20]. V kontextu muzeí rozumíme kulturní kompetenci jako schopnosti vnímat, prožívat, porozumět a interpretovat muzejní obsah, kterým jsou především muzejní sbírky a různé formy muzejní prezentace a edukace (expozice, výstavy, edukační programy), s ambicí dosahování kulturní gramotnosti u návštěvníků.
- 24 Lucie JAGOŠOVÁ, Emotions in museum education. Potential for the development of a relationship to cultural and historical heritage, *Museologica Brunensia*, 2020, roč. 9, č. 2, s. 12.
- 25 Linda WASMER ANDREWS, Museums as Healing Places: Musings on the mind-body health benefits of museums. Online. *Psychology Today*. 22. 12. 2010. Dostupný z: <https://www.psychologytoday.com/blog/minding-the-body/201012/museums-healing-places>. [cit. 2025-05-20].

Vytváří se tak podle něj nebezpečný protiklad mezi „aktivním prožitkem“ a pouhým „díváním se“, tedy „vnímáním statických objektů nebo prožitku prostoru památkového objektu.“²⁶

V souvislosti s nahlížením působnosti muzeí na návštěvníky se skloňuje také pojem **optimální prožitek** (flow effect), zejména v kontextu stavu plného soustředění, spontánní radosti a zaujetí, a v posledních letech se také v muzejnictví začíná objevovat téma **wellbeingu** návštěvníků v muzeu.²⁷

Muzejní pedagog jako průvodce tématem i emocemi

Moderní muzejní pedagogika vychází, jak je výše uvedeno, z konstruktivistického pojetí učení, podle něhož návštěvník aktivně konstruuje smysl na základě svých předchozích zkušeností a očekávání. Emoce v tomto procesu hrají důležitou roli nejen jako motivační činitel, ale i jako prostředník smysluplného propojení s obsahem expozice.

To může probíhat pouze za předpokladu, že muzejní pedagog²⁸ je dobrým zprostředkovatelem, proto je velmi důležité, aby měl potřebné kompetence k vykonávání své práce. Těmi jsou:

- **odborné kompetence:** znalost muzejní pedagogiky, základní znalosti z muzeologie, jazykové znalosti, ovládnutí techniky, praktické zkušenosti s vedením skupin;
- **měkké kompetence:** zejména empatie, pozitivní myšlení, tvořivost, pružnost, vytrvalost, motivační způsoblost;
- **metodické kompetence:** organizační schopnosti, komunikační schopnosti s cílovými skupinami;
- **oborové kompetence:** doplňkové vzdělávání, účast na odborných diskusích a konferencích, stáže, kurzy, realizace výzkumné činnosti, odborná publikační činnost.

Součástí práce muzejního pedagoga je facilitace emocí, vytváření prostoru pro jejich pojmenování, sdílení a velmi důležitou reflexi, která by neměla v edukačním procesu chybět. Proto je potřeba, aby kompetence šly ruku v ruce se schopnostmi muzejního pedagoga. Jsou to:

Obr. 2. Muzeum rozpadlých vztahů v Záhřebu (Zdroj: Wikimedia Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Exhibits_at_the_Museum_of_Broken_Relationships.jpg)

- **schopnost rozvoje komunikace** – cílem je odbourání komunikačních bariér, což hraje velkou roli při práci s emocemi;
- **schopnost podpory kreativity** – je jedním z cílů aktivace tvůrčí síly jedince; probuzení spontánnosti a tím docílení aktivní činnosti je velmi důležité, jestliže chceme, aby vůbec došlo k nastartování a rozvoji jakékoli emoce;
- **schopnost podpory skupinového vzdělávání** – posílení pocitu sounáležitosti, podněcování ke společnému jednání, zprostředkování skupinového zážitku;
- **schopnost podpory účasti na kulturním životě** – vzbudit zájem o kulturní dění, podpořit přístup ke kultuře jako k životnímu stylu.²⁹

Muzejní pedagog není jen zprostředkovatelem vědomostí, ale i regulátorem emoční atmosféry.³⁰ Jeho emoční naladění, schopnost empatie a práce s neverbální ko-

26 Ladislav KESNER, *Marketing a management muzeí a památek*, Praha: Grada 2005, s. 116–117.

27 Srov. Lucie JAGOŠOVÁ, Emotions in museum education. Potential for the development of a relationship to cultural and historical heritage, *Museologica Brunensia*, 2020, roč. 9, č. 2, s. 15. O wellbeingu obecně i v kontextu vzdělávání viz Petra ŠOBÁŇOVÁ, Wellbeing ve vzdělávací politice a jeho souvislosti s výtvarnou výchovou: Přehled definic, strategií a možných přínosů pro duševní zdraví žáků. Online. *Kultura, umění a výchova*. 2024, roč. 12, č. 1. Dostupný z: <https://www.kuv.upol.cz/post/wellbeing-ve-vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD-politice-a-jeho-souvislosti-s-v%C3%BDtvarnou-v%C3%BDchovou-p%C5%99ehled-definic-strategi%C3%AD>. [cit. 2025-07-18].

28 V mezinárodním i lokálním prostředí se můžeme setkat s používáním různých názvů pro tuto profesi. Ve formálních dokumentech v České republice figuruje pod označením muzejní edukátor, což je výsledkem hledání kompromisního pojmenování, které by bylo akceptovatelným označením při procesu zařazení mezi existující profese do tzv. katalogu prací. V tomto článku zůstáváme u pojmenování muzejní pedagog, které podle našeho názoru nejlépe vystihuje pedagogický charakter pracovní náplně a edukační prostředí, v němž působí. Muzejní pedagog používáme jako souhrnné označení pro všechny, kteří tuto profesi vykonávají.

29 Lucie JAGOŠOVÁ – Vladimír JŮVA – Lenka MRÁZOVÁ, *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*, Brno: Paido 2010, s. 150–153; Lucie JAGOŠOVÁ, *Muzejní pedagog: od edukační práce k profesi*. Disertační práce. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, Filozofická fakulta, Katedra etnologie a muzeologie, 2022, s. 95 an.

30 Podrobně se problematice regulace emocí věnuje např. Iva POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ, *Emoce: regulace a vývoj v průběhu života: funkce a zákonitosti emocí, sociální a kulturní souvislosti, měření emocí*, Praha: Grada 2018.

Obr. 3. Židovské muzeum Berlín (Zdroj: Wikimedia Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Berlin-Juedisches_Museum-23-Treppe-2017-gje.jpg)

munikací významně ovlivňují emoční klima. Muzejní pedagog, který je schopen vnímat a reflektovat emoce, vytváří bezpečný prostor, který podporuje otevřenost, spolupráci a angažovanost.

Muzejní pedagog by si však měl dávat pozor, aby nedocházelo k manipulaci návštěvníka, kde by došlo k ovlivňování jeho prožívání a tím i ovlivnění jeho emocí. Cílem by mělo být nabídnout návštěvníkům cestu, poskytnout jim nástroje pro porozumění obsahu předkládaného tématu a propojení se samotnou expozicí. Právě v těchto momentech dochází k takovému učení, které překračuje běžné učení.

Emocionální apelace v muzeu musí být vždy vedena eticky. Nejde o to, šokovat návštěvníka či vyvolat „zaručenou reakci“. Cílem muzejního pedagoga by mělo být vytvoření prostoru pro autenticitu a svobodu interpretace, kde muzejní pedagog zprostředkovává dané téma, aby nedošlo k interpretaci chybné. Práce

s emocemi vyžaduje citlivost vůči kulturním a osobním kontextům a povaze tématu; současně se přitom nesmí zapomínat na věk návštěvníka.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat expozicím spojeným s traumatem nebo smrtí. Této problematice byla věnována pozornost v konkrétních výstavních projektech, ale i teoretických pracích, včetně reflexe prostřednictvím empirického výzkumu.³¹

Zajímavý podnět k proměnám úlohy emocí během dílčích fází návštěvy výstavy – tedy v procesu učení se v muzeu – přináší ze scénografického úhlu pohledu Lorenzo Greppi. Jako první podle něj nastupuje fáze úžasu či okouzlení, emoční inteligence, dezorientace a dekontextualizace. Návštěvník prochází výstavními místnostmi, nepřijímá žádné racionální kognitivní informace, nečte ani nepozoruje nic konkrétního, ale soustřeďuje pozornost na tvary, barvy, světla, zvuky a celkovou atmosféru, což probouzí jeho emoce. Druhá fáze je etapou analýzy, kdy emoce návštěvníka podněcují a vyvolávají touhu zkoumat, snažit se porozumět, učit se, prohlubovat své poznání a pokračovat. Je to čas postupného zpomalení a ponoření se, kdy se účastník místo na vnímání prostoru a času soustřeďuje na hloubku poznání. Třetí fázi označuje jako etapu znalostí, intimity (důvěrnosti), spoluúčasti na poznávání a zastavení se v tématu.³² K roli emocí v procesu zvažování, plánování, realizace a reflexe návštěvy muzea shrnuje klíčové poznatky John H. Falk, který nabízí vlastní typologii sedmi hlavních kategorií návštěvnícké motivace, tedy proč lidé navštěvují muzea.³³

Historické expozice jako prostor proemocionální učení

Téměř každé muzeum nabízí svým návštěvníkům expozici zaměřenou na historii daného místa, lokality či města. Expozice zaměřené na historii přinášejí široké spektrum témat, prezentují nejen každodenní minulost, ale jejich cílem je mnohdy přiblížit i události, jako jsou války, okupace či jiné represe.

Je důležité, aby návštěvníkům byla prostřednictvím expozic nabízena historická témata nejen srozumitelnou formou, ale též formou zážitkovou tak, aby vzbudila u daných cílových skupin zájem a plně tak využila jejich potenciálu. Práce s emocemi zde může posílit kritické myšlení, empatii, ale i zásadně ovlivnit reflexi dosavadních hodnot.

Specifikům práce s emocemi v historických muzeích či expozicích se věnují dílčím způsobem také některé odborné publikace. Podle Sheily Watson, s odvoláním na práce vybraných autorů (Cheng, Landsberg, Arnold-de Simine, Ahmed) k této problematice, publikované v letech 2008 až 2021, jsou emocionální reakce

31 Např. v článku Martin BORŮVKA, Jak děti vnímají smrt v muzejní expozici, *Museologica Brunensia*. 2024, roč. 13, č. 2, s. 15–23.

32 Lorenzo GREPPI, The place of emotions in museums: the scenographer's point of view. In: Paolo MAZZANTI – Margherita SANI (eds.), *Emotions and learning in museums: A NEMO Report by LEM – The Learning Museum Working Group*. Online. Berlin: NEMO – The Network of Museum Organizations, Deutscher Museumsbund e.V., 2021. Dostupný z: https://www.ne-mo.org/fileadmin/Dateien/public/Publications/NEMO_Emotions_and_Learning_in_Museums_WG-LEM_02.2021.pdf. [cit. 2025-05-21].

33 Tamtéž, s. 55–60. Jedná se, ve volnějším překladu, o objevitele, zprostředkovatele, profesionály/amatéry, hledače zážitků, regenerátory, účtyhodné poutníky, hledače kontaktů.

v historických muzeích obvykle záměrně vyvolávány z morálních, etických nebo politických důvodů. Většina kurátorů historie je podle nich „produktem“ měnící se disciplíny, která se obrací k narativu jako způsobu, jak zaujmout publikum, avšak současně se hlásí k představě, že historie, kterou v muzeu vytvářejí, je pravdivá a nezaujatá. Výjimkou je využití emocí k politickým nebo společenským cílům. Mnozí historici a kurátoři považují toto vyhýbání se emocionální angažovanosti za součást své profesionality a připisují si nezávislý úsudek – věří, že zaznamenávají minulost seriózním, ale nezaujatým způsobem a vyprávějí určitou formu pravdy, jak ji vidí oni. Někteří historici v muzeích se totiž obávají, že pokud budou ovlivněni emocemi, bude to mít dopady v podobě ztráty vlastního nezávislého úsudku. Mnozí muzejní pracovníci jsou sice někdy připraveni pokusit se vyvolat v muzeích emoce, ale celkově k pojmání emocí přistupují evolučně – tedy některé z nich považují za lepší a některé za horší. Historická muzea tak mohou podporovat pocity empatie s cílem vyvolat soucit s druhými, avšak emoce, jako jsou vztek, strach a znechucení, které mohou podle evolučního výkladu naznačovat slabost nebo primitivnost, jsou sice návštěvníkům vysvětlovány, ale nejde o emoce, které by v návštěvnickém prožívání chtěli podporovat.³⁴

V odborné literatuře se můžeme setkat také s pojmem **historical empathy**. Koncept historické empatie či vcítění zdůrazňuje interakci mezi kognitivním a afektivním rozměrem této dovednosti při učení v muzeu.³⁵ Jak konstatuje Julia Baier, je obzvláště důležité zkoumat, jak rozmanité mohou být emocionální reakce, protože jeden a tentýž předmět může mít zcela odlišný emocionální dopad v závislosti na tom, kdo se na něj dívá. U historických událostí vždy existují různé úhly pohledu; muzejní pracovníci si proto musejí být vědomi někdy až protichůdných emocionálních reakcí, které mohou návštěvníci zažívat.³⁶ Autorka dále poukazuje na do určité míry rozšířené přesvědčení, že historie musí být prezentována neutrálně a bez emocí, což ale přehlíží skutečnost, že naše minulost s sebou vždy nese určité množství emocí. Předměty a příběhy vystavené v historicky zaměřeném muzeu nemohou být nikdy zce-

la neutrální. Vždy prezentují vzpomínky, ať už individuální, nebo kolektivní, které jsou většinou utvářeny emocionálně, zejména při převyprávění traumatických událostí.³⁷

Muzea podle Sheily Watson jen zřídka prezentují diferencované verze událostí, u nichž jsou jasně identifikovatelné oběti. Morální poselství, že zlo bylo spácháno a musí být odsouzeno, bývá téměř vždy nezprostředkováno alternativními pohledy. Ačkoli se muzea snaží vzbudit lítost nad oběťmi, motivy pachatele jsou zkoumány jen zřídka. Ve většině historických vyprávění o obětech se vyskytuje binární vztah dobro–zlo. Zobrazení pachatele jako chybující lidské bytosti a snaha o pochopení jeho činů se tím okamžitě vystavují riziku vyvolání soucitu se zločincem. Tento tradiční postoj k pachateli je pochopitelný, zejména pokud jsou oběti ještě naživu. Muzea nám tak umožňují zaujmout morální pozici, pociťovat odpor k pachatelům, ale nevedou k nás k tomu, abychom se ptali na jejich motivy a zkoušeli jim porozumět. Tím nás nezapojují do procesu, který by nám umožnil poučit se z minulosti a pochopit, proč dochází k situacím, v nichž se děje něco zlého. Je samozřejmě mnohem snazší pachatele zatratit a jasně rozlišit mezi námi a jimi. Jako výjimku uvádí autorka Muzeum odporu (Verzetsmuseum) v Amsterdamu. Ačkoli tento názor může být nepopulární, považuje za důležité, aby muzea vedla návštěvníky nejen k pochopení toho, že se děje dobro a zlo a že lidé trpí, ale současně k pochopení toho, proč se tolik lidí dopouští krutých činů nebo jim mlčky přihlíží. Muzea, která se stavějí na morální úroveň a signalizují binární dobro a zlo, jdou snadnou cestou k emocionálnímu uspokojení návštěvníků, protože umožňují lidem soucítit s oběťmi a demonizovat pachatele. Mnohem těžší je ale přimět veřejnost k pochopení emocí a motivů všech, kdo se v minulosti provinili proti obyčejné lidské slušnosti. Někteří z těchto lidí mohou být nenapravitelní psychopati, ale až nápadně často půjde o obyčejné lidi „jako vy nebo já“, kteří se snaží dělat, co je v jejich silách, ale ne vždy se v obtížných nebo nepříznivých podmínkách rozhodují správně.³⁸

34 Sheila WATSON, Emotions in the history museum. In: Paolo MAZZANTI – Margherita SANI (eds.). *Emotions and learning in museums: A NEMO Report by LEM – The Learning Museum Working Group*. Online. Berlin: NEMO – The Network of Museum Organizations, Deutscher Museumsbund e.V., 2021, s. 74–77. Dostupný z: https://www.ne-mo.org/fileadmin/Dateien/public/Publications/NEMO_Emotions_and_Learning_in_Museums_WG-LEM_02.2021.pdf. [cit. 2025-05-21]. Srov. Julia BAIER. Exhibiting Feelings: Emotions in the History Museum. Online. In: *Off Campus: Seggau School of Thought 8*. Graz: University of Graz, 2023, s. 41–55. Dostupný z: <https://unipub.uni-graz.at/download/pdf/8486261.pdf>. DOI: 10.25364/25.8:2022.4. [cit. 2025-05-21]. George E. HEIN, *Learning in the Museum*, London: Routledge 1998.

35 Více viz Geerte M. SAVENIJE – Pieter de BRUIJN, Historical empathy in a museum: uniting contextualisation and emotional engagement. Online. *International Journal of Heritage Studies*. 2017, roč. 23, č. 9, s. 832–845. Dostupný z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13527258.2017.1339108#abstract>. [cit. 2025-05-21].

36 Julia BAIER, Exhibiting Feelings: Emotions in the History Museum. Online. In: *Off Campus: Seggau School of Thought 8*. Graz: University of Graz, 2023, s. 42–43. Dostupný z: <https://unipub.uni-graz.at/download/pdf/8486261.pdf>. DOI: 10.25364/25.8:2022.4. [cit. 2025-05-21].

37 Tamtéž, s. 47.

38 Sheila WATSON, Emotions in the history museum. In: Paolo MAZZANTI – Margherita SANI (eds.). *Emotions and learning in museums: A NEMO Report by LEM – The Learning Museum Working Group*. Online. Berlin: NEMO – The Network of Museum Organizations, Deutscher Museumsbund e.V., 2021, s. 74–77. Dostupný z: https://www.ne-mo.org/fileadmin/Dateien/public/Publications/NEMO_Emotions_and_Learning_in_Museums_WG-LEM_02.2021.pdf. [cit. 2025-05-21].

Pohled na zprostředkování témat obsažených v historicky zaměřených expozicích či výstavách může být optikou kurátora sbírky, muzejního pedagoga či samotného vedení muzea různý. Všechny profese napříč muzeem by se však měly shodnout na tom, že muzeum by mělo hrát roli mediátora, který umožňuje daným cílovým skupinám pochopit nebo alespoň přiblížit historickou událost či historické období. V této souvislosti se v muzejním prostředí hovoří o tématu zprostředkovávání těžkého poznání (*difficult knowledge*) a jeho specifik. Koncept **difficult knowledge** poukazuje nejen na těžkosti související s učením se o znepokojivých dějinách a tématech, ale také na to, jak se k němu přistupuje a jak se s tímto poznáním dále nakládá. Edukace těžkých témat může vyvolávat zvýšené pocity úzkosti, zranitelnosti, ambivalence, nebo strach, smutek až trauma. To vyplývá ze skutečnosti, že obvykle jde o prezentovaná témata související např. s násilím, smrtí či ztrátou blízké osoby, diskriminací, porušováním lidských práv, vnímáním vlastní identity, ztrátou lidské důstojnosti, duševním zdravím, nespravedlivou minulostí, naléhavými environmentálními otázkami, nebo dalšími tématy, vnímanými ve společnosti jako kontroverzní či tabuizovaná. Jako společné pojítka se uvádí pojem intimity, který charakterizuje vztah návštěvníka s prezentovanými předměty, texty a dalšími prvky muzejně-výstavního jazyka. Právě dosažení této vazby intimity umožňuje uplatnit návštěvníkovu nezbytnou vnímavost, reflektivní kritiku a transformační pohled vůči minulosti a prezentovaným tématům a též pocit spoluúčasti. Prožitek emocionální zkušenosti se tak může dostávat v procesu poznávání a učení do popředí a získávat dominantnější roli před samotným osvojením si nových vědomostí (vzdělávacího obsahu).³⁹

U emočního vyznění expozic a výstav je třeba brát v úvahu i skutečnost, že některým jedincům jejich muzejní prožitek může přinášet negativní pocity, jako např. pocit vydědění, vyčlenění, ignorance anebo potřebu sebenalezení.⁴⁰ Jde však o celou škálu možných nejen negativních, ale i pozitivních emocí, s nimiž muzea mohou vědomě pracovat, tedy včetně např. podpory rozvoje empatie u návštěvníků, a to obvykle ruku v ruce s úsilím o posilování povědomí o určitých tématech, potřebě sebereflexe, zvažování různých úhlů pohledu v takovém prostředí, které návštěvníci pociťují

jako bezpečné.⁴¹ S emocemi se tak řízeně pracuje s přihlédnutím k zaměření muzejní instituce, tématu expozice či výstavy, s ohledem na vnější i vnitřní prostředí a sbírky, kterými muzeum disponuje, a na zvažované dopady, které prezentační a interpretační rámce mohou iniciovat.

Zprostředkovatel by měl pracovat s předpokladem, že např. expozice o holokaustu může u návštěvníků vyvolat smutek či úzkost, kdy intenzita emocí se s velkou pravděpodobností bude lišit v závislosti např. na věku návštěvníků. Expozice prezentující život na venkově v 19. století může vyvolat nostalgii u zralého návštěvníka, naopak u dětského překvapení. Expozice historických hraček s velkou pravděpodobností u většiny návštěvníků všech věkových skupin vyvolává radost, nostalgii, údiv.

V souvislosti s prožitkem v muzeu bychom neměli zapomínat ani na multisenzorické a tělesné prožívání, která hrají důležitou roli při zprostředkování emocí. Z konceptu **multisenzorického muzea** vychází např. Daria Kozhevnikova, která ve svém článku soustředila pozornost na jeden ze smyslů a přináší vlastní typologii muzeí podle způsobů, jakým zapojují do svých prezentačních aktivit (zejména tedy expozic) vůně a čichové prvky.⁴² V muzejním prostředí je optimální uvažovat o smyslovém poznávání v co největší šíři. Muzea lze primárně považovat za instituce vizuální, avšak právě zapojení více smyslů – např. možnost vnímat vůně, zvuky, dotyky – podporuje hlubší prožitek a uchopení minulosti. Příkladem může být rekonstrukce školní třídy z 50. let, kde návštěvník slyší školní zvonek, sedí v lavici a píše perem. Tyto podněty aktivují tzv. epizodickou paměť a propojují exponáty s osobní zkušeností.⁴³

Stále je však třeba mít na paměti, že ne všechny emocionální reakce návštěvníků jsou – např. pro muzejní pracovníky – viditelné, stejně jako skutečnost, že vnější projevy nemusejí odrážet to, jak se člověk skutečně cítí uvnitř. Tyto aspekty emocí a emočních projevů mohou ztížit jejich identifikaci v muzeu. To, jaké v návštěvnících vyvolá muzeum nebo výstava pocity, je právě to, co si návštěvníci budou po své návštěvě nejvíce pamatovat. Proto výzkum emocionálního dopadu, který může mít muzeum na své návštěvníky, vyžaduje interdisciplinární přístup.⁴⁴

39 Více viz Pavol TIŠLIAR – Lucie JAGOŠOVÁ. *Difficult knowledge as an exhibition theme in small museums: case examples from the Czech Republic*. *Art Inquiry*, 2024, roč. 26, č. 1, s. 85 an.; srov. Jana JIROUTOVÁ. Fenomén *difficult knowledge*: jeho definice a možnost uchopení v prostředí muzejní expozice. *Museologica Brunensia*. 2021, roč. 10, č. 1, s. 16–24.

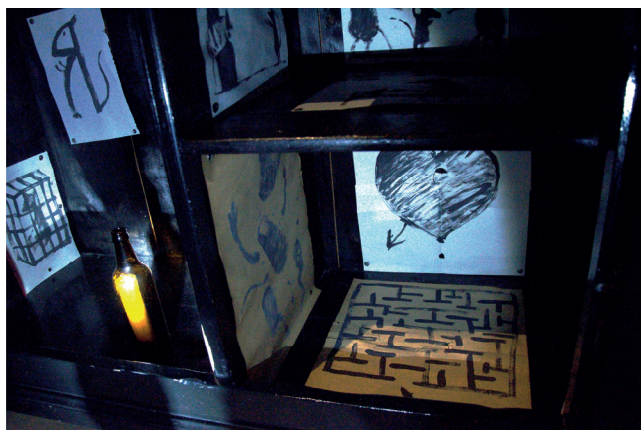
40 Peter HOWARD, *Heritage: Management, Interpretation, Identity*, London, New York: Continuum 2003.

41 Marzia VARUTTI, The 'emotional turn' in museum practice. Online. In: *ICOM Voices*. September 14, 2022. Dostupný z: <https://icom.museum/en/news/the-emotional-turn-in-museum-practice/>. [cit. 2025-05-21]. Zajímavým příkladem v tomto kontextu je Minneapolis Institute of Art, který v roce 2017 založil Center for Empathy and Visual Art, s cílem zkoumat a objevovat vhodné postupy pro podporu empatie a globálního povědomí prostřednictvím síly umění.

42 Viz Daria KOZHEVNIKOVA, Classification of museums based on the use of smells. *Museologica Brunensia*, 2024, roč. 13, č. 2, s. 46–54.

43 John H. FALK – Lynn D. DIERKING, *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, Walnut Creek: AltaMira Press 2000.

44 Julia BAIER, Exhibiting Feelings: Emotions in the History Museum. Online. In: *Off Campus: Seggau School of Thought 8*. Graz: University of Graz 2023, s. 46–47. Dostupný z: <https://unipub.uni-graz.at/download/pdf/8486261.pdf>. DOI: 10.25364/25.8:2022.4. [cit. 2025-05-21].

Obr. 4. Památník Žanise Lipkeho v Rize (Zdroj: web muzea)

Příklady z praxe

Abychom lépe porozuměli možnostem práce s emocemi v historicky zaměřených expozicích, je vhodné pro dokreslení zařadit konkrétní příklady z praxe. Následující výběr má poukázat na rozmanitost přístupů, jakými muzea v různých kontextech – geografických, tematických i institucionálních – zprostředkovávají návštěvníkům náročná, a to nejen historická témata. Ukazuje se, že emocionální dimenze není pouze doplňkem výkladu, ale může být jeho klíčovým nástrojem, který umožňuje hlubší porozumění, zapojení i osobní reflexi. Prezentované instituce, ať už velká národní muzea, nebo malé lokální expozice, využívají specifických prostředků a strategií, které ukazují, že prožitek návštěvníka lze cíleně utvářet i v rámci citlivých a někdy i komplikovaných dějin.

Museum of Communism – Muzeum obětí komunismu (Bukurešť, Rumunsko)

Muzeum je umístěno ve skutečné věznici, kde byli za totality vězněni političtí odpůrci. Atmosféra prostoru, zachované cely, dopisy vězňů a jejich osobní věci vytvářejí silný emoční dopad. Návštěvníci procházejí chladnými chodbami, čtou výpovědi a sledují videa přeživších, což podporuje identifikaci a hluboký soucit. Záměrně se zde pracuje s autenticitou a tichem, které má vyvolat reflexi a emocionální účast.⁴⁵

Museum of Broken Relationships – Muzeum rozpadlých vztahů (Záhřeb, Chorvatsko)

Muzeum s netradiční profilací vystavuje předměty, které symbolizují ukončené vztahy, spolu s osobními příběhy jejich dárců. Kurátorský přístup staví na autenticitě a emocionální síle sdílené lidské zkušenosti, jako je bolest, láska, zklamání či naděje. Návštěvníci často

Obr. 5. Muzeum romské kultury v Brně (Zdroj: web muzea)

reagují silně, protože se s příběhy snadno identifikují. Muzeum záměrně nechává prostor pro vlastní interpretaci a emocionální reakce, což vytváří hluboký a osobní zážitek.⁴⁶

Jüdisches Museum Berlin – Židovské muzeum (Berlín, Německo)

Židovské muzeum v Berlíně patří mezi průkopnická muzea z hlediska zakomponování práce s emocemi už od samotného architektonického řešení budovy až po design vnitřních prostor a expozic. Přímou tak počítá s tím, že záměrně dává návštěvníkovi zažít v některých částech muzea smyslovou deprivaci (chladné, prázdné, tmavé prostory) a různé smyslové změny, přinášející např. pocity dezorientace (labyrintové struktury). Emocionální a ztělesněný rozměr návštěvy jsou tak ve vzájemném souladu a pomáhají vytvářet vazby mezi zážitky, paměti a reflexí.⁴⁷

Žana Lipkes memorials – Památník Žanise Lipkeho (Riga, Lotyšsko)

V suterénním podlaží památníku se nachází železobetonový bunker v původní velikosti, který za 2. světové války sloužil jako úkryt pro zachráněné z židovského ghetta. Vnitřek muzea je labyrintem, který působí na smysly (zrak, sluch, čich). Návštěvník je veden po obvodu kůlny, poté vystoupá na půdu a dojde k poklopu, kterým je vidět bunker na dně sklepa. Jedná se o skryté muzeum, kde metafora tmy upoutá návštěvníkův zájem a podněcuje jeho představivost. Pracuje se s „koeficientem dobré nepřízně osudu“ a celý koncept muzea byl navržen tak, aby návštěvníky zaujal vyvoláním emocí a působením na smysly. Záměrem je, aby návštěvník vnímal, jaké to bylo, žít v takových extrémních podmínkách.⁴⁸

45 Webové stránky muzea viz *Muzeul Comunismului*. Online. Dostupný z: <https://undevaincomunism.com/>. [cit. 2025-05-21].

46 Webové stránky muzea viz *Museum of Broken Relationships*. Online. Dostupný z: <https://brokenships.com/visit>. [cit. 2025-05-21].

47 Marzia VARUTTI, The ‘emotional turn’ in museum practice. Online. In: *ICOM Voices*. September 14, 2022. Dostupný z: <https://icom.museum/en/news/the-emotional-turn-in-museum-practice/>. [cit. 2025-05-21]. Webové stránky muzea viz *Jüdisches Museum Berlin*. Online. Dostupný z: <https://www.jmberlin.de/>. [cit. 2025-05-21].

48 Paolo MAZZANTI – Margherita SANI (eds.), *Emotions and learning in museums: A NEMO Report by LEM – The Learning Museum Working Group*. Online. Berlin: NEMO – The Network of Museum Organizations, Deutscher Museumsbund e.V., 2021, s. 17. Dostupný z: https://www.ne-mo.org/fileadmin/Dateien/public/Publications/NEMO_Emotions_and_Learning_in_Museums_WG-LEM_02.2021.pdf. [cit. 2025-05-21]. Webové stránky muzea viz *Žana*

Muzeum romské kultury (Brno)

Muzeum je zaměřeno na osobní a komunitní příběhy – např. vyprávění o osudech romských rodin za 2. světové války či během komunismu. Emoce vyvolávají zejména osobní výpovědi, fotografie rodin, zpěv romských písní a umělecká díla, která reflektují zkušenost marginalizace. Důležitým prvkem je narativní oblouk od minulosti k současnosti, což umožňuje vnímat příběhy Romů jako pokračující a současné. Jsou zde zastoupeny interaktivní prvky, např. poslech pamětnických vzpomínek. Muzeum je prostorem pro setkávání kultur, romské komunitě otevírá cesty ke kořenům. V neposlední řadě přispívá k toleranci a vzájemnému porozumění.⁴⁹

Těžká témata, úzce spjatá se sledovanou problematikou, se neprezentují pouze ve vybraném typu muzeí. Nelze tak říci, že by byla vázaná, jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, jen na instituce velké, národní či nadregionální, anebo opačně, že menší muzea se takovými tématům vyhýbají. Nelze je ale jednoduše pominout. Historická témata se vyskytují v sektoru veřejném, firemním i soukromém, v muzeích se smíšenými sbírkami či specializovaných, tedy od výstavních a edukačních projektů národních či zemských muzeí až po různé formy prezentace obvykle drobnějšího rozsahu v malých muzeích. Ta však obvykle místo obecných dějin výrazněji zohledňují místo své působnosti a prezentují častěji historické události či traumatizující dějiny vázané na lokální nebo mikroregionální geografický prostor.

Závěr

Emoce v muzeu nejsou doplňkem poznání, ale jeho podstatnou součástí. V historicky zaměřených expozicích nabývají zvláštního významu, neboť minulost sama je často emocionálně zatížená. Teoretická východiska z pedagogiky, psychologie a muzeologie poskytují rámec pro to, jak s emocemi pracovat smysluplně, eticky a efektivně. Změna paradigmat ve vzdělávání v muzeu přináší důraz na komplexní prožitek, včetně emocionální roviny. Muzeum se tak stává místem nejen poznání, ale i vnitřní proměny, dialogu a společného hledání smyslu minulosti pro přítomnost. Právě hledání smyslu minulosti pro přítomnost, poučení se z chyb, kterých se lidstvo v minulosti dopustilo, či naopak inspirace z pozitivních činů či událostí jsou v dnešní době tolik potřebné.

Historicky zaměřené expozice nabízejí bohatý prostor pro práci s emocemi. Aby se muzea stala místem skutečného učení, musejí brát v potaz nejen to, co návštěvník ví, ale i to, co a jak vnímá a cítí. Práce s emocemi v muzeu vyžaduje pedagogicky a mnohdy i eticky promyšlené přístupy. Jejich implementace však přináší ovoce v podobě větší angažovanosti návštěvníků, hlubšího porozumění obsahu a potenciál pro transformativní zážitek, který sahá za hranice samotné výstavy.

Použité zdroje:

- Julia BAIER, Exhibiting Feelings: Emotions in the History Museum. Online. In: *Off Campus: Seeggau School of Thought 8*. Graz: University of Graz 2023, s. 41–55. Dostupný z: <https://unipub.uni-graz.at/download/pdf/8486261.pdf>. DOI: 10.25364/25.8:2022.4. [cit. 2025-05-21].
- Walter BENJAMIN, *Dílo v době své technické reprodukovatelnosti*. Praha: OIKOYMENH 2005. ISBN 80-7298-156-0.
- Martin BORŮVKA, Jak děti vnímají smrt v muzejní expozici, *Museologica Brunensia*, 2024, roč. 13, č. 2, s. 15–23. ISSN 1805-4722.
- Edward L. DECI – Richard M. RYAN, Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health, *Canadian Psychology*, 2008, roč. 49, č. 3, s. 182–185.
- Martin DÖRING, *Emotionspädagogik*. Stuttgart: Kohlhammer 2003. ISBN 978-3-17-018216-3.
- Jana JIROUTOVÁ, Fenomén difficult knowledge: jeho definice a možnost uchopení v prostředí muzejní expozice. *Museologica Brunensia*. 2021, roč. 10, č. 1, s. 16–24. ISSN 1805-4722.
- Jüdisches Museum Berlin*. Online. Dostupný z: <https://www.jmberlin.de/>. [cit. 2025-05-21].
- Geraldine KENDALL ADAMS, Emotional demands of some types of museum work are ‘growing in intensity’: Research explores how UK museum professionals articulate, experience and utilise emotions. Online. *Museums Journal*. 14 February 2025. Dostupný z: <https://www.museumsassociation.org/museums-journal/news/2025/02/emotional-demands-of-some-types-of-museum-work-are-growing-in-intensity/#>. [cit. 2025-05-21].
- Paolo MAZZANTI – Margherita SANI (eds.), *Emotions and learning in museums: A NEMO Report by LEM – The Learning Museum Working Group*. Online. Berlin: NEMO – The Network of Museum Organizations, Deutscher Museumsbund e.V. 2021. Dostupný z: https://www.ne-mo.org/fileadmin/Datien/public/Publications/NEMO_Emotions_and_Learning_in_Museums_WG-LEM_02.2021.pdf. ISBN 978-3-9822232-1-6. [cit. 2025-05-21].
- Museum of Broken Relationships*. Online. Dostupný z: <https://brokenships.com/visit>. [cit. 2025-05-21].
- Muzeul Comunismului*. Online. Dostupný z: <https://undevaincomunism.com/>. [cit. 2025-05-21].
- Muzeum romské kultury*. Online. Dostupný z: <https://www.rommuz.cz/cs>. [cit. 2025-05-21].
- John H. FALK – Lynn D. DIERKING, *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, Walnut Creek: AltaMira Press 2000. ISBN 978-0-7425-0340-3.
- Marie FULKOVÁ – Magdalena NOVOTNÁ, Kulturní kompetence: uvědomit si vlastní kulturu a umět se vyjádřit. Online. In: *Sborník ČAPV*, 2024, s. 194–198. Dostupný z: https://capv.cz/wp-content/uploads/2024/08/CAPV_Sbornik-2024-4-6.pdf. [cit. 2025-05-20].

Lipkes memoriáls. Online. Dostupný z: <https://lipke.lv/>. [cit. 2025-05-21].

49 Webové stránky muzea viz *Muzeum romské kultury*. Online. Dostupný z: <https://www.rommuz.cz/cs>. [cit. 2025-05-21].

- Daniel GOLEMAN, *Emoční inteligence*, Praha: Columbus 1997. ISBN 80-7249-006-1.
- George E. HEIN, *Learning in the Museum*, London: Routledge 1998. Museum Meanings. ISBN 978-0-415-12757-0.
- Eilean HOOPER-GREENHILL, *Museums and the Interpretation of Visual Culture*, London: Routledge 2000. Museum Meanings. ISBN 978-0-415-22888-8.
- Peter HOWARD, *Heritage: Management, Interpretation, Identity*, London, New York: Continuum 2003. ISBN 0-8264-5898-X.
- Mary Helen IMMORDINO-YANG, *Emotions, Learning, and the Brain*, New York: W.W. Norton 2015. ISBN 978-0-393-70782-0.
- Lucie JAGOŠOVÁ, Emotions in museum education. Potential for the development of a relationship to cultural and historical heritage. *Museologica Brunensia*, 2020, roč. 9, č. 2, s. 10–16. ISSN 1805-4722.
- Lucie JAGOŠOVÁ, *Muzejní pedagog: od edukační práce k profesi*. Disertační práce. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra etnologie a muzeologie 2022.
- Lucie JAGOŠOVÁ – Vladimír JŮVA – Lenka MRÁZOVÁ, *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*, Brno: Paido 2010. 298 s. ISBN 978-80-7315-207-9.
- Andrea JONES, We Need More Than Empathy: A Call for Social-Emotional Learning in Museums. Online. *Peak Experience Lab*, 2019. Dostupné z: <https://www.peakexperiencelab.com/blog/2019/7/8/we-need-more-than-empathy-a-call-for-social-emotional-learning-in-museums>. [cit. 2025-05-21].
- Sara KARN, Walking in their footsteps: Historical empathy and experiential learning on battlefield study tours. Online. *Historical Encounters*, 2024, roč. 11, č. 1, s. 30–42. Dostupný z: <https://www.hej-hermes.net/11-1/11.103>. [cit. 2025-05-21].
- Ladislav KESNER, *Marketing a management muzeí a památek*. Praha: Grada 2005. ISBN 80-247-1104-4.
- Veronika KOLAŘÍKOVÁ, Konstruktivistické teorie učení a jejich využití v edukační realitě muzea, *Pedagogická orientace*, 2018, roč. 28, č. 3, s. 496–540. ISSN 1211-4669.
- Daria KOZHEVNIKOVA, Classification of museums based on the use of smells. *Museologica Brunensia*, 2024, roč. 13, č. 2, s. 46–54. ISSN 1805-4722.
- Monika KUDELOVÁ, Konstruktivistické přístupy v německé muzejní edukaci na příkladu dvou tzv. Nových průmyslových muzeí, *Museologica Brunensia*, 2020, roč. 9, č. 2, s. 24–38. ISSN 1805-4722.
- David R. KRATHWOHL, *A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. Theory into Practice*, 2002.
- Jacqueline LANGHOLTZ, "SEL Skybridges": Museums as Partners in Social and Emotional Learning. Online. *CASEL*, 2024. Dostupné z: <https://casel.org/blog/sel-skybridges-museums-as-partners-in-social-and-emotional-learning/>. [cit. 2025-05-21].
- Monika MIKULÁŠKOVÁ, Proměny konstruktivismu v muzejní pedagogice George E. Heina. *Museologica Brunensia*, 2017, roč. 6, č. 1, s. 41–47. ISSN 1805-4722.
- Iva POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ, *Emoce: regulace a vývoj v průběhu života: funkce a zákonitosti emocí, sociální a kulturní souvislosti, měření emocí*, Praha: Grada 2018. ISBN 978-80-247-5128-3.
- Geerte M. SAVENIJE – Pieter de BRUIJN, Historical empathy in a museum: uniting contextualisation and emotional engagement. Online. *International Journal of Heritage Studies*, 2017, roč. 23, č. 9, s. 832–845. Dostupný z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13527258.2017.1339108#abstract>. [cit. 2025-05-21].
- Petra ŠOBÁŇOVÁ, Wellbeing ve vzdělávací politice a jeho souvislosti s výtvarnou výchovou: Přehled definic, strategií a možných přínosů pro duševní zdraví žáků. Online. *Kultura, umění a výchova*, 2024, roč. 12, č. 1. Dostupný z: <https://www.kuv.upol.cz/post/wellbeing-ve-vzd%C4%9BI%C3%A1vac%C3%AD-politice-a-jeho-souvislosti-s-v%C3%BDtvarnou-v%C3%BDchovou-p%C5%99ehled-definic-s-trategi%C3%AD>. [cit. 2025-07-18].
- Pavol TIŠLIAR – Lucie JAGOŠOVÁ, Difficult knowledge as an exhibition theme in small museums: case examples from the Czech Republic. *Art Inquiry*, 2024, roč. 26, č. 1, s. 83–109. ISSN 1641-9278.
- Marzia VARUTTI, The 'emotional turn' in museum practice. Online. In: *ICOM Voices*. September 14, 2022. Dostupný z: <https://icom.museum/en/news/the-emotional-turn-in-museum-practice/>. [cit. 2025-05-21].
- Kiril VASSILEV, The Aura of the Object and the Work of Art: A Critical Analysis of Walter Benjamin's Theory in the Context of Contemporary Art and Culture. Online. *Arts*, 2023, roč. 12, č. 2, s. 59. Dostupný z: <https://www.mdpi.com/2076-0752/12/2/59>. [cit. 2025-05-21].
- Linda WASMER ANDREWS, Museums as Healing Places: Musings on the mind-body health benefits of museums. Online. *Psychology Today*. 22. 12. 2010. Dostupný z: <https://www.psychologytoday.com/blog/minding-the-body/201012/museums-healing-places>. [cit. 2025-05-20].
- Žana Lipkes memoriāls, Online. Dostupný z: <https://lipke.lv/>. [cit. 2025-05-21].